

2. Новиков П.М. Опережающее профессиональное образование : [научно-практическое пособие] / П.М. Новиков, В.М. Зуев. – М. : РГАТиЗ, 2000. – 266 с.

3. Чуркина М.А. Тренинг для тренеров на 100%: Секреты интенсивного обучения / М.А. Чуркина, Н.В. Жадько. – 2-е изд. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2006. – 246 с.

ІВАСІШИНА С.В.

БАТЬКІВСЬКА ПРОСВІТА ТА СУЧАСНІ ПРИНЦИПИ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ В США

На сучасному етапі в Україні триває процес зміни цінностей у суспільстві, виникають нові проблеми у відносинах між педагогами та родиною, батьками й дітьми. Саме тому особливої актуальності набувають питання виховання в дусі взаєморозуміння, взаємоповаги та взаємопідтримки між школою й школярами, родиною та дітьми.

Сьогодні більшість українських батьків дедалі частіше доходять висновку про необхідність упровадження та використання нових методів сімейного виховання, адже застосування батьківських методів не завжди є доречними й актуальними.

Революція прав людини, бурхливий розвиток засобів зв'язку, зміни в родині радикально змінили погляди сучасних дітей на життя. У зв'язку з тим, що тепер вони змушені розвиватися швидше, дітям потрібно раніше навчитися справлятися з надзвичайним викликом і тиском сучасного світу. З іншого боку, зростання кількості розлучень, насильство над дітьми, сімейні конфлікти негативно позначаються на дітях.

Саме тому сьогодні для України доцільним є використання досвіду провідних зарубіжних держав у галузі просвіти батьків з метою пошуку та використання нових методів і принципів виховання в родині.

У ході наукового пошуку нами було встановлено, що сімейне виховання та просвіту батьків у США досліджували різні вітчизняні та зарубіжні вчені. В.Н. Боровикова у своїх працях розглядала проблеми американської родини, В. Жуковський – морально-етичне виховання в американській школі (30-ті рр. XIX ст. – 90-ті рр. XX ст.), С.В. Білецька – особливості сучасної американської системи батьківської освіти. Серед американських дослідників, що вивчали родинну педагогіку та батьківську просвіту в США, слід згадати С.Л. Крох (S.L. Krogh), Е. Бергер (E. Berger) і М. Шапіро (M. Shapiro). Проте в ході дослідження нами не було знайдено жодної праці з аналізом принципів і методів виховання в родині, заснованим на останніх дослідженнях з педагогічної просвіти батьків у США.

Мета статті – проаналізувати останні дослідження з організації просвіти американських батьків та визначити основні принципи сучасної родинної педагогіки в США.

Для кожного періоду становлення та розвитку батьківської просвіти в США характерні власні принципи сімейної педагогіки. У ході наукового пошуку нами було встановлено, що найбільш пріоритетним тривалий час був принцип виховання дитини власним прикладом. У колоніальний період його активно використовувало більшістю сімей Північної Америки. Живучи за пу-

ританською традицією та виховуючи в собі її чесноти (працьовитість, ощадливість, терпіння, свобода сумління й думки, реалізація життєвого покликання) американські батьки також прищеплювали їх своїм дітям за допомогою власного прикладу. Саме тому для американської колоніальної родини характерні згуртованість, взаємозалежність та працьовитість. З іншого боку, в період зародження елементарної батьківської просвіти центральний орган управління колоній починає стежити за тим, щоб усі батьки “за допомогою праці та власного прикладу навчали й виховували своїх дітей” (1642 р.) [4]. З цією метою церква починає направляти священників по всій території Північної Америки для “контролю та надання рекомендацій американським родинам щодо виховання дітей” [4].

Цей принцип також залишається пріоритетним в епоху Просвітництва. Як свідчить автор літератури для батьків того часу Л. Сігорні (L. Sigourney), особливим завданням матері було служити прикладом християнських чеснот у власному житті й домі, а також здійснювати моральне виховання дітей у ході щоденної бесіди й читання відповідної літератури моралістичного змісту, спонукати їх до добродійності й побожності. Дітей розглядали такими, що піддаються виховному впливу, тому “матері не намагалися обмежувати волю своїх дітей, а виховували їх добрим прикладом і повчаннями, закладаючи в їхню свідомість внутрішнє бажання жити благочестивим життям” [12, с. 1].

В історії можна навести багато прикладів, коли батьки, удосконалюючи в собі духовно-моральну природу, розвивали їх також і у своїх дітях. Але спробуємо виділити основні принципи сімейного виховання сучасного американського суспільства, що можуть бути використані в нашій країні, з метою розвитку української родинної педагогіки.

У ході нашого дослідження було встановлено, що сьогодні в США особливої популярності набуває принцип “виховання з любов’ю та логікою”, який запропонували сучасні американські педагоги Ф.В. Клайн (Foster W. Cline) та Дж. Фей (Jim Fay). Вони вважають, що тільки в родині, де є взаєморозуміння та любов між батьками, можуть рости морально здорові діти. Їх підхід – це позиція, що передбачає здорові й люблячі взаємини між батьками та дітьми, що з роками допоможе їм стати зрілими, навчить їх думати, вирішувати й жити відповідно до своїх рішень. На думку педагогів, навчити дітей відповідальності – суть виховання, тому, якщо батьки навчають своїх дітей відповідальності, вони виконують основну частину батьківського завдання.

Звертаючись безпосередньо до посібника для батьків “Виховання з любов’ю і логікою”, знаходимо низку практичних рекомендацій для батьків. Але, на думку авторів, позитивні зміни в сімейному вихованні передбачають переорієнтацію дій батьків на максимальне виявлення любові та поваги до дитини, з одного боку, і використання логіки – з іншого. Ф.В. Клайн (Foster W. Cline) та Дж. Фей (Jim Fay) вважають, що “найважливіше в гарному вихованні – це любов: не та, котра все дозволяє або упокорюється з неповагою, але любов, досить сильна, щоб дозволити дітям робити помилки й відповідати за наслідки цих помилок. Логіка є ключовим моментом у самих наслідках. Більшість помилок мають логічні наслідки. І ті наслідки, які супроводжуються співпереживанням, нашим співчутливим розумінням дитячих розчарувань,

невдач і болю, найбільш ефективні. Принцип “виховання з любов’ю і логікою” допоможе вдосконалити відносини в родині, а дітей навчить у майбутньому жити радісним, продуктивним і відповідальним життям” [6, с. 8].

Повертаючись знову до історії, зазначимо, що згаданий вище “принцип вседозволеності” у вихованні дитини був особливо популярним у США на початку XIX ст. та у 50-х рр. XX ст. “Пермисивне” (термін О.Н. Боровикової, англ. *permission* – дозвіл), чи яке все дозволяє, виховання характеризувалося відсутністю будь-яких суворих заборон дітям з боку батьків. Прихильники цього підходу в сімейному вихованні стверджували, що батьки не мають влади над дітьми, які повинні поводитися вільно, незалежно від дорослих і навіть можуть їх не слухатися. Непокора дітей, вважали вони, має розглядатися як прояв “суворого республіканського духу” [2, с. 142].

Пермисивне виховання, виникнувши як альтернатива й антипод авторитарного, мало настільки ж негативні й багато в чому аналогічні наслідки. Відомий американський учений-антрополог М. Мід відзначала, що суворий контроль і повна безконтрольність однаково позбавляють дитину можливості нормально взаємодіяти з людьми [2, с. 143]. Отже, виникнення “виховання з любов’ю й логікою” стало для багатьох педагогів і батьків золотою серединою у виборі правильного принципу виховання дітей.

У ході аналізу науково-педагогічної літератури, предметом пошуку якої були особливості сучасної родинної педагогіки, нами було з’ясовано, що сьогодні американські педагоги й батьки особливе місце у вихованні відводять прищепленню поваги до дорослих. Американці свідчать, якщо людина поважає своїх батьків, її будуть поважати її власні діти. Цитата з праці Р. Строма підтверджує цей факт: “... В американському суспільстві, поділеному на вікові групи, орієнтація на однолітків домінує порівняно з культурологічною послідовністю й розділяє все населення на групи за їх інтересами. Оскільки технологічне суспільство надає сьогоденню більшого значення, ніж минулому, люди похилого віку перестають бути загальними зразками або моделями поведінки. Навпаки, кожне покоління вибирає собі ідеал зі своїх відомих однолітків або із групи людей трохи старше. Отже, у технологічних націй губиться повага до старших, людей похилого віку більше не сприймають як експертів з усіх питань, за винятком проблем віку. Але для того, щоб будувати майбутнє в демократичній державі, діалог поколінь повинен стати нормою, звичним, традиційним явищем” [7, с. 58].

Більшість сучасних американських педагогів вважає, що бабусі й дідуся мають співпрацювати зі своїми дітьми та школою у вихованні своїх онуків. Але для того, щоб постійно залишатися джерелом мудрості для близьких і суспільства в цілому, як вважають американські педагоги, прабатькам потрібне спеціальне навчання. З метою підвищення поваги до дорослих та налагодження їх стосунків з дітьми, у США було впроваджено низку програм для дорослих і дітей. Першу таку програму було розроблено і впроваджено в державному університеті штату Арізона. Вона включала в себе курс лекцій і практичних занять з проблем виховання дітей та юнаків. Велику увагу приділяли обміну досвідом виховання в родині та організації суспільних заходів для батьків і дітей [5, с. 203]. Наприкінці курсу лекцій і семінарів відвідувачі

визнали, що їх ставлення до батьків та прабатьків змінилося: воно стало більш шанобливим, вони частіше стали звертатися до них по пораду.

Проведений аналіз засвідчив, що головною тенденцією виховання дітей у сучасному американському суспільстві стає активізація взаємодії школи з батьками та родиною взагалі. В американській педагогіці все частіше зустрічається поняття “сімейно-вчительське партнерство”. Сьогодні педагоги знайшли цілу низку підтверджень важливості залучення батьків до шкільних справ.

Впроваджуючи свої дослідження в практику підготовки майбутніх учителів, Е. Галінскі (Ellen Galinsky) підкреслює помилковість думки, що робота працівників навчальних установ обмежується спілкуванням з дітьми та їх навчанням. Вона вважає, що “...здатність учителя навчати та виховувати проходить крізь дитину та розширюється на родину, колег і власне суспільство. Залучаючи всі ці компоненти, педагоги створюють багате оточення для дітей і служать добрим прикладом створення позитивних відносини з іншими людьми” [9, с. 2–3].

На думку Дж. Гонзалез-Мена (Gonzalez-Mena), сучасного американського педагога, взаємозв'язок родини з учителями стає особливо важливим в умовах багатокультурного населення. Підтверджуючи цей факт на власному досвіді, адже сам педагог має іспанське походження, він стверджує, що “вирішення проблеми збереження національної культури в умовах панування іншої актуальне для кожної родини, тому культурна ідентичність і сімейний зв'язок життєво важливі для емоційного здоров'я дитини. З іншого боку, без встановлення певного контакту з батьками вчитель ніколи не зможе дізнатися про культурні особливості тієї чи іншої родини” [10].

Американські дослідники Національного інституту освіти (National Institute of Education) Дж. Кер'ю (J. Carew), І. Гудмен (E. Goodman), пояснюючи важливість “сімейно-вчительського партнерства”, стверджують, що “родини та вчителі мають індивідуальні й унікальні знання про дитину. Але як вони зможуть побачити дитину як єдине ціле, якщо існують окремі індивідуальні особливості дитини, які можуть побачити тільки батьки чи тільки вчителі” [8]. Сучасна американська дослідниця Л. Кац (L. Katz) виділяє сім основних розбіжностей між матір'ю та вчителем у сприйнятті дитини. Наприклад, вона відзначає, що “батьки, безумовно, кохають свою дитину як індивідуальність, в свою чергу, вчителі мають можливість розглядати цю ж дитину та її індивідуальні особливості в умовах групи” [8]. Тобто вони бачать дитину по-різному, з різних боків, а щоб побачити її в цілому, на їх думку, слід об'єднати зусилля батьків та вчителів.

Аналіз праць сучасної української дослідниці С.В. Білецької, предметом дослідження якої була педоцентрована педагогіка, дав нам можливість констатувати деякі нові факти з питань сімейного виховання американців. На думку педагога, нормальний розвиток дитини передбачає розвиток позитивної Я-концепції дитини. До цього поняття входять: усвідомлення дитиною своєї унікальності, адекватний рівень самооцінки, емоційна стабільність, високий рівень соціальної адаптації тощо. З іншого боку, самооцінка дитини залежить від віри батьків у неї, а це, у свою чергу, неможливо без формування емоційної чутливості дорослих. Останнє поняття, в свою чергу, передбачає розвиток як у вихователів, так і в батьків здібностей до емпатії, до позитивного бачення дитини, до усвідомлення унікальності дитячого сприйняття світу. Емпатія ґрунтується на точному розумінні дитячої

природи взагалі й особливостей конкретної дитини, на розумінні особливостей відносин дитина – дорослий [1, с. 6]. Отже, розвиток емоційної чутливості батьків, позитивне бачення дитини, віра в неї та усвідомлення її унікальності є невід’ємними умовами до емоційної стабільності й адекватного рівня самооцінки.

Дослідженням С.В. Білецької було встановлено, що в Північній Америці “позитивне мислення” спочатку стало прийнятною релігійною традицією для населення всіх соціальних, економічних і освітніх рівнів, що базувалася на ідеї самовдосконалення особистості. Автор стверджує, що “...протестантська концепція самовдосконалення активно еволюціонує: у XVIII ст. автори робили наголос на самодисципліні, пізніше вони починають розглядати питання особистісного корегування, а потім головною турботою стає ідея самовизволення. У XX ст. “позитивне мислення” відчуло на собі вплив двох потужних шарів людського інтелекту: західноєвропейської психології, що швидко розвивалася, особливо фрейдівського психоаналізу, і найдавніших езотеричних знань – індуїзму та буддизму” [1, с. 236].

Сучасна виховна діяльність батьків, вихователів і вчителів спрямована на активізацію ідеї самовдосконалення дитини, віри в себе і свої можливості, ментальне й емоційне здоров’я дитини тощо. Зупиняючись на останньому, С.В. Білецька у своєму дослідженні дає детальний аналіз глави “Ментальне й емоційне здоров’я” з праці М.Б. Меркі (М.В. Merki) “Здоров’я підлітка” (1999 р.). Складові ментального здоров’я, на думку автора підручника, такі:

- ти бачиш себе і своє життя в позитивному руслі;
- ти зустрічаєш життєві випробування з упевненістю;
- ти можеш мотивувати себе на досягнення довгострокових цілей;
- ти приймаєш свої відчуття й керуєш ними;
- ти фокусуєшся на своїх сильних сторонах;
- ти адекватно реагуєш на критику та вчишся на своїх помилках [1, с. 11].

Продовжуючи дослідження позитивної Я-концепції американців, С.В. Білецька також пропонує “40 особистих достоїнств індивіда, які необхідні кожному, щоб бути здоровим і успішним”, сформульованих американськими ученими Дослідницького інституту:

- особистісна сила (коли дитини може контролювати події, які відбуваються з нею);
- самооцінка (коли дитина має високу самооцінку та із задоволенням думає про себе);
- відчуття мети (коли дитина, а особливо, підліток, може сказати “моє життя має мету”);
- позитивний погляд на своє майбутнє (коли дитина оптимістична у ставленні до свого майбутнього) [1, с. 241–242].

Висновки. Підбиваючи підсумки, виокремимо основні, на нашу думку, сучасні принципи сімейного виховання у США:

1. “Виховання з любов’ю та логікою”. Тільки в родині, де є взаєморозуміння та любов між батьками, можуть рости морально здорові діти; відповідальність дітей залежить від відповідальності дорослих.

2. Прищеплення поваги до дорослих. Якщо людина поважає своїх батьків, її діти будуть поважати її і звертатися по пораду.

3. “Сімейно-вчительське партнерство”. У зв’язку з тим, що батьки та вчителі бачать дитину по-різному, з різних боків, виникає необхідність об’єднання зусиль сім’ї і школи, що, у свою чергу, дасть змогу побачити дитину в цілому.

4. Позитивна Я-концепція. Самооцінка дитини залежить від віри батьків у неї; позитивне бачення дитини з боку родини та вчителів підвищує та підтримує її самооцінку.

Література

1. Білецька С.В. Дитиноцентрована педагогіка: теорія і практика західних країн : навч. посіб. / С.В. Білецька. – Х. : Факт, 2008. – 255 с.

2. Боровикова В.Н. Проблемы семьи в американской педагогике / В.Н. Боровикова // Советская педагогика. – 1989. – № 2. – С. 141–145.

3. Жуковський В. Морально-етичне виховання в історії американської школи / В. Жуковський. – Острог, 2002. – 391 с.

4. Калюжна В.Ю. Філософія освіти американського просвітництва / В.Ю. Калюжна. – Луганськ, 2008. – 206 с.

5. Івасішина С.В. Питання сімейного виховання в США / С.В. Івасішина // Педагогіка і психологія : зб. наук. праць. – Харків : Курсор, 2007. – Вип. 32.

6. Фостер В. Клайн Воспитание с любовью и логикой / В. Фокстер Клайн, Джим Фей. – К. : Рука Допомоги : Феникс, 2007. – 256 с.

7. Цырлина Т.В. Встречное движение / Т.В. Цырлина // Педагогіка і психологія. – 1991. – № 1. – С. 54–62.

8. Parenting in a changing society / J. Carew, E. Goodman, E. Grotberg, L. Katz, W. Wattenberg, E. Ziglar & R. Cascione. – Washington, DC: National Institute of Education, 1980.

9. Galinsky E. From our president. A parent/teacher study: Interesting results. Young Children, 1989.

10. Gonzalez-Mena, J. Multicultural issues in child care. Mountain View, CA: Mayfield Publishing Company, 2000.

11. Merki Mary Bronson. Teen Health. Textbook Course. – N.Y. : Glencoe McGraw-Hill, 1999.

12. Sigourney L.H. Letters to Mothers. – Hartford: Hudson and Skinners, 1838. – 243 p.

КАЛАШНИК М.П.

ПРИНЦИПЫ ПОСТРОЕНИЯ МУЗЫКАЛЬНОГО ТЕЗАУРУСА

Музыкальный тезаурус, под которым подразумевается структурированное знание музыки и о музыке, сложившееся в результате индивидуального и коллективного познания, имеет две основные формы существования: устную и письменную. Первая из них, в свою очередь, основана на невербальных представлениях и связана с системой кодов эмотивного и слухового характера, что обусловлено природой данного вида искусства, оперирующего звуковыми и интонационными единицами и обращенного непосредственно к чувственному, психологическому началу личности. Другая форма музыкального тезауруса вербальная и предполагает запечатление знаний в названной коммуникативно-творческой сфере в тезаурус-словаре, или определенным образом организованном комплексе данных, “подлежащих каталогизации и индексированию” [3, с. 3]. В настоящей статье рассматривается именно, письменная форма музыкального тезауруса, то есть принципы построения музыкального тезаурус-словаря.